

Підприємництво та торгівля

УДК 378.147: 338.2

Гирич Сергій Володимирович

кандидат технічних наук, доцент

кафедра товарознавства експертизи та торговельного підприємництва

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

Hyrych Serhii

PhD in Technical Sciences, Associate Professor

Department of Commodity Science, Expertise and Commercial Business

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of

State University of Trade and Economics

ORCID: 0000-0002-0342-092X

Тернова Алла Станіславівна

кандидат технічних наук, доцент

кафедра товарознавства, експертизи та торговельного підприємництва

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

Ternova Alla

PhD in Technical Sciences, Associate Professor

Department of Commodity Science, Expertise and Commercial Business

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of

State University of Trade and Economics

ORCID: 0000-0002-7447-137X

Василишина Ольга Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра товарознавства, експертизи та торговельного підприємництва

Вінницький торговельно-економічний інститут

Vasylyshyna Olha

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor

Department of Commodity Science, Expertise and Commercial Business

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of

State University of Trade and Economics

ORCID: 0000-0001-9906-516X

**РОЗВИТОК НАВИЧОК ПІДПРИЄМНИЦТВА У СТУДЕНТІВ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПІДХОДИ ТА
ПРАКТИКИ**

**DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP SKILLS AMONG
STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: MODERN
EDUCATIONAL APPROACHES AND PRACTICES**

***Анотація.** Вступ. В умовах глобалізації, технологічних інновацій та діджиталізації головною метою сучасних українських закладів вищої освіти є підготовка компетентних і конкурентоспроможних фахівців, здатних до підприємницького саморозвитку та самореалізації. Розвиток навичок підприємництва у студентів вищої освіти є важливим елементом сучасної освіти. Для того, щоб відповідати вимогам ринку праці, активно використовуються нові підходи в освітньому процесі, з акцентом на практичну спрямованість, міждисциплінарні підходи та використання сучасних технологій. Це дозволяє студентам не лише отримувати теоретичні знання, а й формувати практичні навички, необхідні для успішного ведення підприємницької діяльності.*

***Мета.** Метою даного дослідження є визначення основних підходів до розвитку навичок підприємництва серед студентів закладів вищої освіти шляхом аналізу сучасних освітніх методик і практик, які сприяють розвитку підприємницької діяльності.*

Матеріали і методи. Дослідження базується на працях українських вчених, які здійснили науково-практичні дослідження щодо розвитку навичок підприємництва серед студентів закладів вищої освіти.

У процесі дослідження використано такі наукові методи: теоретичні (вивчення стану досліджуваної проблеми та визначення напрямів її розв'язання); аналіз, узагальнення, абстрагування для визначення сучасних освітніх підходів і практик; логічне узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У статті обґрунтовано необхідність розвитку навичок підприємництва серед студентів у закладах вищої освіти шляхом використання сучасних освітніх підходів та практики. Визначено сучасні освітні підходи до розвитку навичок підприємництва. З'ясовано методи та інструменти розвитку навичок підприємництва. Надано рекомендації щодо впровадження інноваційних освітніх підходів для вдосконалення освітніх програм з розвитку навичок підприємництва.

Перспективи. В подальших дослідженнях пропонується зосередити увагу на інклюзивності та доступності освіти шляхом використання онлайн-платформ, дистанційного навчання та інклюзивних технологій, які сприятимуть рівності в освіті та дозволить створити здорову, інноваційну та справедливую підприємницьку екосистему.

Ключові слова: навички підприємництва, освітній процес, навчання, стартапами, програми, професійна діяльність, інноваційні освітні підходи.

Summary. *Introduction.* In the context of globalization, technological innovation, and digitalization, the main goal of modern Ukrainian institutions of higher education is to develop competent and competitive professionals who are capable of entrepreneurial self-development and self-realization. Developing an entrepreneurial spirit in students studying at institutions of higher education is

an important component of modern education. In order to meet the demands of the labor market, new approaches are actively used in the educational process, with an emphasis on practical orientation, interdisciplinary approaches, and the use of modern technologies.

Purpose. The purpose of this study is to identify the main approaches to student entrepreneurship formation in institutions of higher education through, an analysis of contemporary educational methods and practices that promote the development of entrepreneurial activities.

Materials and methods. The study is based on the works of Ukrainian scientists who have conducted scientific and practical research on the development of entrepreneurship skills among students in higher education institutions.

The following scientific methods in the research process were used: theoretical methods (studying the state of the problem under study and determining the direction of its solution); analysis, generalization and abstraction to determine contemporary educational approaches and practices; logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. This paper demonstrates the need for entrepreneurship development of students in higher education, institutions through contemporary educational approaches and practices. Define modern educational approaches for entrepreneurship skills development. Identify methods and tools for entrepreneurship skills development. Provide recommendations for implementing innovative educational approaches to improve educational programs for entrepreneurship skills development.

Discussion. Further research focusing on educational inclusiveness and accessibility through the use of online platforms, distance learning, and inclusive technologies is suggested to promote equality in education and build a healthy, innovative, and equitable entrepreneurial ecosystem.

Key words: *entrepreneurship skills, educational process, training,*

startups, programs, professional activity, innovative educational approaches.

Постановка проблеми. Розвиток підприємництва серед студентів закладів вищої освіти є важливим чинником формування майбутніх лідерів та професіоналів, здатних розвивати бізнес-сектор та економіку в цілому. Однак на шляху до ефективного навчання підприємництву існує низка проблем та викликів, які можуть обмежити успішну реалізацію сучасних освітніх підходів у розвитку підприємництва. Тому необхідно враховувати як виклики самої освіти, так і зовнішні чинники, що впливають на її ефективність.

1. Навчання підприємництву не інтегроване в основні навчальні програми. Попри високий попит на підприємців та інноваторів у багатьох секторах економіки, більшість закладів вищої освіти не пропонують систематичних та ефективних програм для розвитку підприємництва серед студентів.

2. Низька практична спрямованість навчальної програми. Сучасна освіта в багатьох університетах зосереджена переважно на теоретичних аспектах, тоді як підприємництво – це насамперед практична діяльність. Відсутність інтерактивних методів навчання, таких як бізнес-симуляції, стартап-проекти та стажування в реальних компаніях, часто означає, що студенти не отримують достатньо можливостей застосувати свої знання в реальному світі.

3. Мінімальна підтримка студентських інноваційних ініціатив. Хоч багато студентів проявляють ініціативу щодо започаткування власної справи та генерують бізнес-ідеї, система вищої освіти не завжди надає необхідну підтримку для їх реалізації. Відсутність доступу до бізнес-інкубаторів, акселераторів, менторства та фінансування є однією з основних проблем, що перешкоджають розвитку підприємницьких навичок та реалізації студентських стартапів.

4. Низька взаємодія між університетами та бізнес-середовищем. Багатьом університетам бракує ефективної взаємодії з бізнесом. Відсутність партнерських програм з компаніями, галузевими асоціаціями та стартап-екосистемами перешкоджає розвитку підприємницької культури серед студентів.

Розвиток навичок підприємництва у студентів, які навчаються у закладах вищої освіти, є важливим, але складним завданням. З огляду на існуючі проблеми необхідно внести низку змін в освітні підходи. Серед них – розширення доступу до навчання підприємству для всіх студентів, оновлення навчальних програм, використання новітніх технологій та посилення зв'язку між освітою та ринковим попитом.

Таким чином, проблеми розвитку навичок підприємництва студентів у закладах вищої освіти полягають у відсутності практико-орієнтованого підходу до навчання, недостатньо ефективній підтримці інноваційних ініціатив студентів та необхідності адаптації освітніх програм з підприємництва до сучасних вимог ринку праці. Це вимагає не лише вдосконалення освітніх програм, а й зміни загальної культури вищої освіти та її взаємодії з бізнесом і державою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитком навичок підприємництва у студентів закладів вищої освіти, визначенням сучасних освітніх підходів та практики займалося чимало вітчизняних дослідників. Зокрема, В.В. Сидоренко, В.С. Кулішов, Н.Г. Торба [1] конкретизували бази практик для кожної освітньої програми; надавали опис організації та проходження різних видів практик за кордоном. А.А. Воронкова, М.П. Цой, Т.В. Галицька-Дідух [2] вважали, що тісна взаємодія між закладами вищої освіти та підприємствами сприяє розвитку підприємництва, дозволяючи студентам не лише отримувати знання, а й застосовувати їх на практиці.

С.В. Онищенко, В.В. Скриль [3] проаналізували різні приклади

успішної інкубації та реалізації інноваційних проєктів, що виникли в університетському середовищі. Н. Черевична, О. Гапонцева, Т. Фролова [4] відзначили, що саме професійна університетська освіта формує підприємницькі навички молоді (до освітнього процесу залучаються акредитовані бізнес-тренери та стейкхолдери, організовуються студентські стажування, майстер-класи та експертні сесії з успішними підприємцями та професіоналами у різних сферах, пов'язаних з бізнесом).

В.К. Бабайлов [5] встановив необхідність розвитку професійних та особистісних якостей майбутніх фахівців, орієнтуючись насамперед на підприємливість. В. Різник [6] визнав аналітичну діяльність основою професійної економічної діяльності, вплив фахових дисциплін, розвиток умінь здійснювати аналітичну діяльність. Л. Гончар та С. Головки [7] досліджували вплив виробничого навчання на формування професійних компетенцій, проаналізували існуючі методи його організації; Ю. Баніт [8] визначив авторський підхід до формування та розвитку підприємницьких установок у процесі професійної підготовки студентів.

Ю. Костинець, Б. Колесник [9] зосередили увагу на налагодженні комунікації з середніми та великими підприємствами, що є важливою складовою розвитку підприємництва. Л. Базиль, В. Орлов, Т. Несторенко, А. Остенда, Ю. Пелєва [10] акцентували увагу на освітніх технологіях розвитку підприємницької активності майбутніх фахівців, що ґрунтуються на пріоритетній перевазі ситуаційної (задачної) форми організації їхньої пізнавальної діяльності, яка може слугувати ефективною освітньою ініціативою для підвищення рівня підприємницької компетентності.

Разом з тим, невирішеними залишаються проблеми у царині визнання сучасних освітніх підходів та практик до розвитку навичок підприємництва, таких як використання інструментів та методів, що застосовуються в освітньому процесі (проєкти, підприємництво, бізнес-симуляції, менторство) для підготовки молоді до викликів сучасного

бізнес-середовища та сприяння розвитку підприємництва на національному рівні та його популяризація.

Метою статті є аналіз сучасних підходів до розвитку навичок підприємництва студентів, виявлення ефективних практик та методів навчання, які сприяють формуванню навичок підприємництва, а також визначення можливостей для вдосконалення освітніх програм у закладах вищої освіти з метою підготовки студентів до успішної професійної діяльності в умовах сучасної економіки.

Матеріали і методи. Дослідження базується на працях українських вчених, які здійснили науково-практичні дослідження щодо розвитку навичок підприємництва серед студентів у закладах вищої освіти.

У процесі дослідження використано такі наукові методи: теоретичні (вивчення стану досліджуваної проблеми та визначення напрямів її розв'язання); аналіз, узагальнення, абстрагування для визначення сучасних освітніх підходів і практик; логічне узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі економіка зазнає швидких змін, технологічних інновацій та глобалізації. Ринок праці стає більш динамічним, а вимоги до майбутніх фахівців – складнішими та різноманітнішими. У рамках цих змін студенти університетів потребують не тільки глибоких професійних знань, але й здатності до інноваційного мислення, гнучкості, рішучості та здатності вирішувати проблеми за допомогою підприємницького підходу. Розвиток навичок підприємництва також дає студентам можливість бути активними на глобальному рівні. Це відкриває перед ними можливості для розвитку як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Тому, погоджуючись з М.С. Шкодою та Б.О. Буркою [11], навички підприємництва – це здатність визначати бізнес-можливості та розпізнавати ризики. Ці навички можуть певною мірою сприяти сталому

розвитку, якщо навчання та практика зосереджені на практичному застосуванні набутих знань.

В умовах глобалізації, швидких технологічних змін та трансформації ринку праці розвиток навичок підприємництва серед молоді стає важливим фактором забезпечення кар'єрного успіху та сприяння економічному розвитку на основі сучасних освітніх підходів (табл. 1).

Таблиця 1

Сучасні освітні підходи до розвитку навичок підприємництва

Підходи	Практики	Характеристика
Практичний та інтерактивний підхід	Проектне навчання	Розвиток навичок планування, стратегічного мислення та управління, робота з бізнес-проектами
	Симуляції та бізнес-ігри	Використання різноманітних ігрових платформ, з метою вирішення підприємницьких завдань
	Кейси з реального життя	Розвиток практичних навичок прийняття рішень в процесі аналізу реальних бізнес-ситуацій та проблем
Менторство та наставництво	Співпраця з підприємцями та бізнес-наставниками	Студенти мають можливість отримати підтримку та поради від досвідчених підприємців, що сприяє розвитку реальних компетенцій та ділової хватки
	Підтримка стартапів	Менторські ініціативи допомагають студентам створювати бізнес-проекти, надаючи ресурси, поради та доступ до фінансування
Інтеграція цифрових технологій	Онлайн-курси та вебіари	Доступ до платформ з розвитку підприємницьких навичок через Інтернет дозволяє студентам навчатися будь-де і будь-коли
	Платформи для стартапів та бізнес-інкубатори	Запуск та розвиток стартап-компаній, створення бізнес-планів та використання онлайн-ресурсів для залучення інвестицій
Інтердисциплінарний підхід	Залучення різних дисциплін до навчання	Окрім традиційних бізнес-дисциплін, надаються знання з інших галузей, що дозволяє студентам розвинути ширший погляд на підприємницький процес
	Міждисциплінарні проекти	Студенти об'єднуються з експертами з різних дисциплін з метою вирішення бізнес-проблем
Стимулювання інноваційності та креативності	Інноваційні лабораторії	Місце, де студенти можуть випробовувати нові ідеї, де вони можуть розробляти нові продукти та технології
	Креативні техніки мислення	Заохочення використання методів креативного мислення для вирішення бізнес-проблем
Підприємницька екосистема в університетах	Інкубатори та акселератори	Створення бізнес-інкубаторів при університетах, де студенти можуть займатися підприємництвом і отримувати ресурси та менторську підтримку
	Партнерства з бізнесом	Робота з реальними компаніями, інвесторами та венчурними фондами дозволяє студентам отримати практичний досвід та доступ до реальних бізнес-ресурсів
Оцінка на основі досягнень і результатів	Проектна оцінка	Замість традиційних іспитів, оцінювання базується на реалізації реальних проектів, стартапів та бізнес-планів, що дає змогу точніше виміряти навички та компетенції
	Презентації	Розвиток навичок комунікації та публічних виступів,

		презентування ідей, бізнес-плану перед інвесторами
Підтримка підприємницької культури та самостійності	Заохочення до самостійного підприємництва	Студентів заохочують не лише працювати в компаніях, але й ініціювати власні проєкти, бути активними
	Культ підприємництва	Створення підприємницької культури в університетах через організацію бізнес-курсів, конференцій та конкурсів
Глобальний підхід та міжнародне співробітництво	Міжнародні програми та обміни	Отримання перспективи підприємницького процесу, співпрацюючи з міжнародними навчальними закладами, стартапами та інвестиційними фондами
	Інтернаціоналізація навчальних програм	Використання міжнародних аспектів підприємницької освіти, такі як глобальні ринки, міжнародне підприємництво та бізнес-стратегії

Джерело: сформовано авторами на основі [12; 13]

Сучасні освітні підходи до формування підприємницьких навичок базуються на інтеграції теоретичних знань та практичного досвіду. Основна увага приділяється інтерактивному навчанню, використанню новітніх технологій, розвитку інноваційного та креативного мислення, створенню сприятливого середовища для підприємництва та підприємницької діяльності, а також залученню до реального бізнесу через менторство та партнерство. Такий комплексний підхід допомагає розвивати підприємницьке мислення у студентів та готувати їх до викликів реального світу.

Розвиток таких навичок вимагає використання практичних методів навчання, які забезпечують взаємодію з реальними бізнес-ситуаціями. Розглянемо основні методи розвитку підприємницьких навичок (рис. 1).

Рис. 1. Основні методи розвитку навичок підприємництва

Джерело: розроблено авторами

Сучасні тенденції в навчанні підприємництву зосереджені на практичній спрямованості, інтерактивних методах навчання та розвитку навичок, які стануть у нагоді в реальному бізнес-середовищі. Навички підприємництва включають не лише знання з фінансів, маркетингу та менеджменту, а й уміння приймати рішення, працювати в команді, адаптуватися до змін, управляти ризиками та виявляти нові можливості. Сучасна освіта з підприємництва активно впроваджує інструменти, які не лише допомагають студентам засвоїти матеріал, але й допомагають їм вирішувати реальні бізнес-проблеми (табл. 2).

Таблиця 2

Основні інструменти розвитку навичок підприємництва

Інструменти	Особливості	Переваги
Платформи для бізнес-планування	Інструменти для написання бізнес-планів (наприклад, LivePlan, Bizplan) дозволяють студентам навчитися створювати структурований і працездатний бізнес-план і тестувати його за допомогою різних сценаріїв розвитку бізнесу	Бізнес-плани можна створювати та аналізувати в режимі реального часу та коригувати відповідно до ринкових умов
Інструменти для управління проектами	Такі інструменти, як Trello, Asana та Microsoft Project, дозволяють студентам ефективно керувати проектами та відстежувати терміни, ресурси та прогрес	Дає можливість студентам організувати свою роботу, навчитися працювати в команді та ефективно управляти своїм часом і ресурсами
Аналіз бізнес-даних (Big Data, Google Analytics, Excel)	Інструменти аналізу бізнес-даних, такі як Google Analytics та спеціалізовані платформи фінансового аналізу, дозволяють оцінювати ринкові тенденції, результати маркетингових кампаній та фінансові показники	Розуміння важливості даних у прийнятті бізнес-рішень та використовувати їх у режимі реального часу
Платформи для створення стартапів та інкубатори	Існують онлайн-інкубатори та стартап-платформи (наприклад, Y Combinator, Seed Camp), де студенти можуть отримати ресурси, поради та можливості для презентації своїх ідей	Студенти мають доступ до реальних інвесторів, ресурсів та менторів для тестування своїх бізнес-ідей
Системи управління фінансами та бухгалтерія	Такі інструменти фінансового менеджменту, як QuickBooks, FreshBooks та Xero, дозволяють вивчати основи бухгалтерського обліку та фінансового менеджменту в реальному бізнес-контексті	Забезпечується розуміння основ фінансової грамотності, яка необхідна для успіху будь-якого бізнесу
Інструменти для маркетингових досліджень та онлайн-просування	Платформи для SEO-аналізу, соціальних мереж та інтернет-реклами (наприклад, SEMrush, Hootsuite) дозволяють отримати практичний досвід онлайн-просування та аналізувати результати	Отримання студентами навичок, необхідних для просування своєї бізнес-ідеї через інтернет

Джерело: розроблено авторами

Для розвитку навичок підприємництва важливо поєднувати теоретичні знання з практичними методами та інструментами, які дозволяють студентам вирішувати реальні бізнес-проблеми. Практичні методи, такі як проєктне навчання, ділові ігри, наставництво та робота в команді, дозволяють студентам адаптуватися до реального ринкового

середовища та розвинути навички, необхідні для підприємницького успіху.

Такі інструменти, як бізнес-планування, аналіз даних, управління проектами та фінансовий менеджмент, допомагають студентам не лише здобути теоретичну базу, а й отримати реальний досвід, який стане основою для майбутнього бізнес-успіху. Розглянемо виклики та перспективи розвитку навичок підприємництва у студентів закладів вищої освіти (табл. 3).

Таблиця 3

Виклики та перспективи розвитку навичок підприємництва у студентів закладів вищої освіти

Виклики	Перспективи
Невідповідність традиційних навчальних програм потребам сучасного ринку	Зростаючий попит на підприємців та інноваторів
Відсутність достатнього фінансування та ресурсів	Впровадження інноваційних методів навчання
Обмежена кількість кваліфікованих викладачів	Підготовка до викликів XXI століття
Брак практичних можливостей	Співпраця з бізнесом та підприємцями
Стереотипи та побоювання щодо ризику	Освіта з метою підвищення обізнаності, мультидисциплінарний підхід (робота з фахівцями з різних галузей)

Джерело: сформовано автором на основі [10, с. 432; 14, с. 220]

Попит на підприємців та інноваторів зростає, а нові освітні методи та інструменти відкривають нові можливості для студентів. Тому отримання рекомендацій щодо вдосконалення методів викладання та впровадження інноваційних практик є важливим кроком на шляху до ефективного навчання підприємництву:

1. Необхідність адаптації освітніх програм до сучасних вимог ринку. Впровадження рекомендацій, які зосереджені на практичному підході до навчання, допоможе студентам здобути знання та навички, необхідні для реальної підприємницької діяльності.

2. Практична спрямованість навчання. Важливим аспектом є орієнтація на реальні бізнес-ситуації та контексти. Актуальність

рекомендацій щодо покращення практичної спрямованості навчальних програм полягає у створенні умов для практичної роботи студентів, таких як стартап-інкубатори, бізнес-проекти, менторство та інші інструменти.

3. Виклики інтеграції технологій в освіту. Зі стрімким розвитком цифрових технологій стало важливим інтегрувати нові технологічні інструменти в освітній процес. Вища освіта повинна використовувати новітні технології для створення таких інструментів, як інтерактивні курси, платформи для співпраці та бізнес-симуляції, які надають студентам можливість навчатися на реальному досвіді.

4. Розвиток міждисциплінарного підходу. Сучасне підприємництво вимагає широкого спектру навичок, включаючи економіку, маркетинг, фінанси, менеджмент, креативність та лідерство. Заклади вищої освіти повинні забезпечити інтеграцію різних дисциплін в освітній процес, щоб студенти мали комплексне уявлення про підприємництво.

5. Залучення до освітнього процесу підприємців, практиків та експертів з різних сфер бізнесу. Їхній досвід може розширити перспективи навчання, надати практичні поради та дати студентам можливість працювати над реальними бізнес-проблемами та проектами. Тому рекомендації щодо вдосконалення освіти повинні включати активне залучення підприємців та інших професіоналів до викладання та менторства. На рис. 2 сформовано та узагальнено ключові рекомендації для покращення освітніх підходів та практики.

В умовах стрімких економічних, технологічних та соціальних змін потреба у впровадженні інноваційних освітніх підходів є ключовим фактором для того, щоб молодь могла відповідати викликам сучасного суспільства.

Розвиток цифрових технологій, глобалізація, посилення конкуренції на ринку праці та швидке старіння знань змушують системи освіти переосмислювати традиційні моделі навчання та шукати нові шляхи

ефективного навчання студентів.

Рис. 2. Шляхи удосконалення освітніх підходів та практики

Джерело: побудовано та доповнено авторами на основі [14]

Перспективами розвитку інноваційних освітніх підходів є:

- адаптація до змін на ринку праці;
- застосування технологій для підвищення ефективності навчання;
- глобалізація та міжкультурна комунікація;
- перехід до студентоцентричних моделей навчання.

Перспектива розвитку інноваційних освітніх підходів є

обґрунтованою та необхідною для підготовки молоді до викликів сучасного світу. Зростання технологій, глобалізація, зміни на ринку праці та інноваційні економічні процеси вимагають від освітньої системи адаптації та запровадження нових підходів. Інноваційні методи, такі як активне навчання, використання сучасних технологій, інтерактивні курси та розвиток критичного мислення може суттєво покращити якість освіти та підготувати студентів до ефективного вирішення складних завдань у реальному житті.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, розвиток навичок підприємництва у здобувачів вищої освіти є важливим чинником формування майбутніх фахівців, здатних не лише працювати в рамках існуючих структур, а й створювати нові можливості для економічного, ділового та соціального розвитку. Сучасні ринки вимагають не лише професійної підготовки, але й підприємницького підходу, інноваційного лідерства та здатності адаптуватися до змін. У зв'язку з цим підприємницька освіта стає невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу у закладах вищої освіти і має забезпечити студентів навичками, необхідними для успішного життя та роботи в умовах глобалізованої економіки.

Розвиток навичок підприємництва базуються на інтеграції інноваційних методів, використанні новітніх технологій, інтерактивному навчанні та підтримці підприємницької ініціативи студентів. Це створює не лише умови для отримання теоретичних знань, а й можливість практично застосувати набуті навички в реальному бізнес-середовищі. Враховуючи постійні зміни на ринку праці та у світовій економіці, такий підхід є необхідним для підготовки молодих фахівців, здатних ефективно адаптуватися до нових викликів та створювати інноваційні рішення для розвитку бізнесу та економіки.

Пропонується провести подальші дослідження, зосередившись на

інклюзивності та доступності освіти. Інноваційні підходи можуть допомогти зробити освіту більш доступною та інклюзивною для студентів з різними здібностями. Використання онлайн-платформ, дистанційного навчання та інклюзивних технологій сприятиме розвитку рівності в освіті, надаючи можливість більшій кількості студентів брати участь в освітньому процесі, в тому числі студентам з інвалідністю та студентам з різним соціальним та економічним походженням.

Література

1. Сидоренко В.В., Кулішов В.С., Торба Н.Г. Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. *Вісник НАПН України*. 2023. Вип. 5 (1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5110>.
2. Воронкова А.А., Цой М.П., Галицька-Дідух Т.В. Аналіз ефективності дуальної освіти в контексті української вищої освіти. *Академічні візії*. 2024. Вип. 34. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13167454>.
3. Онищенко С.В., Скриль В.В. Успішні кейси розвитку start-up-ів у закладах вищої освіти. *Економіка і регіон*. 2024. № 2 (93). С. 78-85. DOI: 10.26906/EiR.2024.2(93).3389.
4. Черевична Н., Гапонцева О., Фролова Т. Сучасні реалії та перспективи підготовки фахівців у сфері торгівлі та підприємництва. *Таврійський науковий вісник. Економіка*. 2022. Вип. 12. С. 71-75. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.10>.
5. Бабайлов В.К. Необхідність розвитку професійних та особистісних навичок майбутніх фахівців з акцентом переважно на підприємницьку діяльність. *Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу та шляхи їх вирішення в умовах сучасних викликів* : зб наук. пр. за матеріалами наук. інтернет-конф. з проблем вищої освіти і науки, м. Харків, 18 листоп. 2022 р. Харків : ХНАДУ. 2022. С. 284-285. URL:

https://fmab.khadi.kharkov.ua/index.php?id=1281&no_cache=1 (дата звернення: 11.02.2025).

6. Різник В. Методологічні засади розвитку критичного мислення майбутніх економістів в процесі їх професійної підготовки. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12. № 3. С. 64-69. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i3>.

7. Гончар Л., Головка С. Виробнича практична підготовка як чинник формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2024. №. 2 (106). С. 71-80. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.2\(106\)2024.315092](https://doi.org/10.31865/2077-1827.2(106)2024.315092).

8. Баніт Ю. Розвиток ставлення до підприємництва у студентів у процесі фахової освіти в умовах воєнного стану в Україні. *SWorld Journal*. 2024. Вип. 3, № 24-33. С. 28-36. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2024-24-00-047>.

9. Костинець Ю., Колесник Б. Взаємодія представників українського бізнесу та освіти як засіб інтеграції в умовах глобалізованого світу. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20239/1/PIONBUG_2022_P104-105.pdf (дата звернення: 11.02.2025).

10. Базиль Л., Орлов В., Несторенко Т., Остенда А., Пеліова Я. Підготовка майбутніх фахівців до молодіжного підприємництва в закладах вищої освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2023. Вип. 3. С. 432-447. DOI: 10.31494/2412-9208-2023-1-3-432-447.

11. Шкода М.С., Бурка Б.О. Формування підприємницьких, управлінських та цифрових компетентностей студентів в умовах європейської інтеграції. *Модернізація вищої освіти та забезпечення якості освітньої діяльності в умовах європейської інтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф., м. Харків, 18 жовт. 2024 р. Харків : ДБТУ, 2024. С. 473-475. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/59012/1/conf-18->

10-24-materialy-174.pdf (дата звернення: 11.02.2025).

12. Лєвіт Д., Євтухова Т. Розвиток soft skills контексті сталого розвитку освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т.12, № 1. С. 57-62. DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i1-008.

13. Жежерун Д. Проблеми інтеграції професійної та підприємницької підготовки студентів в Республіці Польща. *Науковий збірник «InterConf»*. 2024. Вип. 186. С. 116–122. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/5227> (дата звернення: 11.02.2025).

14. Тесленко Н. Важливість виробничої практики для розвитку професійних навичок майбутніх фахівців. *Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу та шляхи їх вирішення в умовах сучасних викликів* : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. конф. з проблем вищої освіти і науки. М. Харків, 14 листоп. 2023 р. Харків : ХНАДУ. С. 220-222. URL: https://fmab.khadi.kharkov.ua/index.php?id=1281&no_cache=1 (дата звернення: 11.02.2025).

References

1. Sydorenko V.V., Kulishov V.S., & Torba N.H. (2023). Innovatsiini pidkhody do orhanizatsii vydiv praktyk zdobuvachiv vyshchoi osvity v period voiennoho stanu [Innovative approaches to the organization of internships for higher education students during martial law]. *Visnyk NAPN Ukrainy*, vol. 5 (1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5110> [in Ukrainian].

2. Voronkova A. A., Tsoi M. P., & Halytska-Didukh T. V. (2024). Analiz efektyvnosti dualnoi osvity v konteksti ukraïnskoï vyshchoï osvity [Analyzing the effectiveness of dual education in the context of Ukrainian higher education]. *Akademichni vizii*, vol. 34. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13167454> [in Ukrainian].

3. Onyshchenko S.V., & Skryl V.V. (2024). Uspishni keisy rozvytku start-

up-iv u zakladakh vyshchoi osvity [Successful cases of start-up development in higher education institutions]. *Ekonomika i rehion*, no. 2 (93), pp. 78-85. DOI: 10.26906/EiR.2024.2(93).3389 [in Ukrainian].

4. Cherevychna N., Hapontseva O., & Frolova T. (2022). Suchasni realii ta perspektyvy pidhotovky fakhivtsiv u sferi torhivli ta pidpryiemnytstva [Modern realities and prospects of training specialists in the field of trade and entrepreneurship]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk*. Serii: Ekonomika, vol. 12, pp. 71-75. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.10> [in Ukrainian].

5. Babailov V.K. (2022). Neobkhidnist rozvytku profesiinykh ta osobystisnykh navychok maibutnikh fakhivtsiv z aktsentom perevazhno na pidpryiemnytsku diialnist [The need to develop professional and personal skills of future professionals with a focus on entrepreneurship]. *Aktualni problemy osvitno-vykhovnoho protsesu ta shliakhy yikh vyrishennia v umovakh suchasnykh vyklykiv*: Zbirnyk naukovykh prats za materialamy naukovoï internet - konferentsii z problem vyshchoi osvity i nauky (18 lystopada 2022 r.). Kharkiv, KhNADU, pp. 284-285. Available at: https://fmab.khadi.kharkov.ua/index.php?id=1281&no_cache=1 [in Ukrainian].

6. Riznyk V. (2024). Metodolohichni zasady rozvytku krytychnoho myslennia maibutnikh ekonomistiv v protsesi yikh profesiinoi pidhotovky [Methodological bases for the development of critical thinking of future economists in the process of their professional training]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, vol. 12, no. 3, pp. 64-69. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i3> [in Ukrainian].

7. Honchar L., & Holovko S. (2024). Vyrobnycha praktychna pidhotovka yak chynnyk formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv [Industrial practical training as a factor in the formation of professional competence of future economists]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, no. 2 (106), pp. 71-80. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.2\(106\)2024.315092](https://doi.org/10.31865/2077-1827.2(106)2024.315092) [in Ukrainian].

8. Banit Yu. (2024). Rozvytok stavlennia do pidpriemnytstva sered studentiv u protsesi profesiinoi osvity v umovakh viiskovoho periodu v Ukraini [Development of Attitudes Toward Entrepreneurship among Students in the Process of Vocational Education in the Context of the Military Period in Ukraine]. *SWorld Journal*, vol. 3, no. 24-33, Pp. 28-36. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2024-24-00-047> [in Ukrainian].

9. Kostynets Yu., & Kolesnyk B. (2022). Vzaiemodiia predstavnykiv ukrainskoho biznesu ta osvity yak zasib intehratsii v umovakh hlobalizovanoho svitu [Interaction between Ukrainian business and education as a means of integration in a globalized world]. Available at: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20239/1/PIONBUG_2022_P104-105.pdf [in Ukrainian].

10. Bazyl L., Orlov V., Nestorenko T., Ostenda A., & Peliova Ya. (2023). Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv do molodizhnoho pidpriemnytstva v zakladakh vyshchoi osvity [Training future specialists for youth entrepreneurship in higher education institutions]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky*, vol. 3, pp. 432-447. DOI: 10.31494/2412-9208-2023-1-3-432-447 [in Ukrainian].

11. Shkoda M.S., & Burka B.O. (2024). Formuvannia pidpriemnytskykh, upravlinskykh ta tsyfrovyykh kompetentnostei studentiv v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Formation of entrepreneurial, managerial and digital competencies of students in the context of European integration]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii «Modernizatsiia vyshchoi osvity ta zabezpechennia yakosti osvitnoi diialnosti v umovakh yevropeiskoi intehratsii»*, 18 zhovtnia, pp.473-475. Available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/59012/1/conf-18-10-24-materialy-174.pdf> [in Ukrainian].

12. Lievit D., & Yevtukhova T. (2024). Rozvytok soft skills konteksti

staloho rozvytku osvity [Soft skills development in the context of sustainable education]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*. Vol. 12. no. 1. pp. 57-62. DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i1-008 [in Ukrainian].

13. Zhezherun D. (2024). Problemy intehratsii profesiinoi ta pidpriemnytskoi pidhotovky studentiv v Respublitsi Polshcha [Problems of integration of professional and entrepreneurial training of students in the Republic of Poland]. *Naukovyi zbirnyk «InterConf»*, vol. 186, pp. 116-122. Available at: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/5227> [in Ukrainian].

14. Teslenko N. (2023). Vazhlyvist vyrobnychoi praktyky dlia rozvytku profesiinykh navychok maibutnikh fakhivtsiv [The importance of industrial practice for the development of professional skills of future specialists]. *Aktualni problemy osvitno-vykhovnoho protsesu ta shliakhy yikh vyrishennia v umovakh suchasnykh vyklykiv: Zbirnyk naukovykh prats za materialamy Vseukrainskoi konferentsii z problem vyshchoi osvity i nauky (14 lystopada 2023 r.)*. Kharkiv, KhNADU, pp. 220–222. Available at: https://fmab.khadi.kharkov.ua/index.php?id=1281&no_cache=1 [in Ukrainian].